

## „ВОИНИ, ОГРЕНИ ОТ СЛЪНЦЕТО“

РОМЕЛ

От 1941 г. нататък името на Ервин Ромел постепенно започва да засенчва имената на всички останали германски генерали. Израстването на Ромел от полковник до фелдмаршал пък засенчва кариерата на когото и да било друг в германските въоръжени сили. Кариерата му не прилича на ничия друга в повече от един смисъл на думата, тъй като, от една страна, той не отговаря на критериите за високопоставеност в йерархията на Генералния щаб, а от друга – извънредно дълго фигурира в театъра на бойните действия извън Европа.

Славата му е отглеждана целенасочено не само чрез собствените му усилия, но и чрез грижливо обмисления избор на Хитлер. Защото Хитлер, осъзнал колко силна е военновременната жажда на обществото за блестящи военачалници, решава да подбере двама (само двама!) военни, които безболезнено да успее да превърне в народни герои: „един под лъчите на слънцето и един в снежните преспи“. Ромел в Африка той определя за Слънчевия герой; за герой на Снежните преспи ще бъде избран Дитл във Финландия.

И двамата действат зад кулисите; главната сцена Хитлер възнамерява да запази за себе си. И двамата воюват вихрено и качествата им осигуряват локален успех; лишени са от интелектуален калибър, който може да ги превърне в конкуренти в стремежа към по-висока стратегическа позиция. По всичко личи, че

и двамата ще станат солидни инструменти в ръцете на Хитлер. В крайна сметка от двамата Ромел оправдава Хитлеровия избор в по-голяма степен, докато Хитлеровото доверие в непоклитимата вяръност на Ромел не се оправдава съвсем. Защото, когато осъзнава, че оцеляването на Германия се оказва несъвместимо с това на Хитлер, Ромел поставя на първо място страната си и се обръща срещу своя покровител.

Макар длъжник на благосклонността на Хитлер, Ромел доказва динамиката на собствената си личност, като първо поразява въображението на Хитлер, а след това – и въображението на британските си противници, и то толкова силно, че славата му се разнася много по-далеч, отколкото е предвиждал Хитлер.

Като младши офицер през предишната война, след офанзивата срещу италианците при Капорето през 1917 г. Ромел печели изключително отличие: най-високия германски орден *Pour le Mérite*<sup>1</sup>. Но професионалните му познания не са смятани за равни на бойната му слава и в следвоенната армия той получава сравнително незначително назначение. Нито се смята, че е подходящ да бъде включен в избрания кръг на бъдещия Генерален щаб. Но приказките, че е бил нацистки водач, са пропагандна измислица от времето, в което Ромел се прочува, и целят да обвържат репутацията му с репутацията на Нацистката партия.

Шансът му се усмивва, когато след идването на нацистите на власт през 1933 г. Ромел е назначен за военен инструктор при щурмоваците<sup>2</sup>. Той е добър лектор, притежава дарбата да излага темите живо и образно и разширява хоризонтите си, като изучава „новата наука“ – геополитиката (той е един от учениците на професор Хаусхофер<sup>3</sup>). След това става инструктор в Пехот-

<sup>1</sup> *Pour le Mérite*, с популярно название „Синият Макс“ (*Blauer Max*), орден, учреден от Фридрих II, е най-високият пруски военен орден до края на Първата световна война. – Б.пр.

<sup>2</sup> СА (*Sturmabteilung*) – паравоенното крило на Националсоциалистическата партия. – Б.пр.

<sup>3</sup> Карл Хаусхофер (1869–1946) – германски географ и социолог, основоположник на германската геополитическа школа. – Б.пр.

ната школа в Дрезден и по-късно бива назначен в новата школа във Винер Нойщат. Дотогава се е запознал с Хитлер, който го намира за освежително нетрадиционен военен, подходящ събеседник в обсъждането на нови военни идеи. При избухването на войната бива назначен за командващ личния Хитлеров щаб, което, естествено, разширява и контактите му, и възможностите му. След кампанията в Полша моли Хитлер да му повери командването на танкова дивизия. Молбата му е удовлетворена. Стъпката характеризира тънката дарба на Ромел да улучи точния момент и способността му да се възползва от него. Защото преди войната той е бил толкова запален привърженик на кавалерията, че се е противопоставял на идеите на всички, проповядващи евангелието на танковата война. По пътя към Варшава обаче „съзира светлината“<sup>1</sup> и без да губи време, „следва лъча“.

Назначават го командващ Седма танкова дивизия и той я повежда в Западната офанзива. Панцерите изиграват огромна роля в пробива при р. Мьоз, както в настъплението към Ламанша. На следващия етап дивизията пробива Френския фронт при р. Сом между Абервил и Амиен и повежда войските към р. Сена около Руан. Блестящото изпълнение се подсилва още повече от последвалата пропагандна кампания и със задна дата дивизията е наречена „Призрачната дивизия“.

След това, в началото на 1941 г., когато решава да изпрати бронирани и моторизирани експедиционни части в помощ на италианските съюзници при нахлуването в Египет, Хитлер назначава Ромел за командващ неговия „Африкански корпус“. До пристигането му в Триполи италианците не само вече са отблъснати обратно през границата, но и цялата им пехота е разгромена при преследването. Ромел не се стряска от катастрофалната ситуация, в която се озовава. Като знае колко малка е победоносната британска пехота и като осъзнава, че британците по всяка вероятност са накрая на силите си, той незабавно хвърля в офанзива първите части на корпуса си. Не разбира особено много от танкова техника, но притежава великолепно чувство за

<sup>1</sup> Вж. Новия завет, „Деяния на светите Апостоли“, 9:3. – Б.пр.

мобилност и усет към изненадващи действия. Заварва британците разпръснати, с танкове, повечето от които имат нужда от ремонт. Бързината на нападението му и образувалите се пясъчни облаци умножават мощта му. Британците са изритани от Киренайка обратно през египетската граница.

През следващата година и половина славата на Ромел непрекъснато расте главно поради начина, по който отблъсква последователните офанзивни на британците, както и всъщност поради удивителните ответни удари, нанасяни от него всеки път, в който преждевременно оповестяват унищожението му. В процеса войските на британската Осма армия си съставят за него мнение, далеч по-високо от мнението за собствените си командири, а повратливостта му така допада на чувството им за хумор, че му се възхищават едва ли не с обич. Ромел достига върха на кариерата си през лятото на 1942 г., когато разбива поетапно Осма армия между Газала и Тобрук, след което преследва останките от частите ѝ през Западната пустиня чак до делтата на Нил.

В тази криза се намесва генерал Клод Окинлек, британският главнокомандващ в Близкия изток, който лично поема командването на разгромената Осма армия и при защитата на Ел Аламейн сплотява обезсърчените войници. След дългата офанзива Ромеловите войски са уморени, а запасите им са на изчерпване. Два техни последователни опита за офанзива се провалят; те биват отблъснати и това се оказва съдбоносно за плановете им.

Ромел запазва увереността си, че при третия опит ще успее, но скритите му надежди не се оправдават, а времето тече, заето само с попълване на запасите. В това време британците получават подкрепления – нови дивизии, пристигащи от Великобритания. Сменено е и командването. Мистър Чърчил държи британците да предприемат офанзива още с пристигането на подкрепленията. Окинлек, доста по-разумно, настоява да се изчака, докато войниците привикнат към условията в пустинята. Като последица Окинлек бива заменен на поста главнокомандващ с Алегзандър, а 8-а армия се поема от Монтгомъри. В началото на август обаче Ромел първи нанася удар и отново е объркан от новия план за отбрана. След това инициативата пак се сменя: след

дълго затишие за сериозна подготовка – по-дълга от планираната от Окинлек, в последната седмица на октомври Монтгомъри започва офанзива, вече подкрепена с невероятното превъзходство на авиацията, артилерията и танковете. Дори и при това превъзходство обаче тежките боеве се водят цяла седмица, което се обяснява с липсата на големи обходни маневри. Но врагът, освен че е изтощен, е и осакатен, защото подводници потопяват петролните му танкери, пресичащи Средиземно море. В крайна сметка това се оказва решаващо и с краха в предните му позиции врагът вече не е в състояние да удържи и бива отблъснат чак до западната част на Либия, повече от 1600 км обратно.

За самия Ромел решителният удар идва с провала на неговото нападение през август. След това разочарование той е така зле разтърсен, че душевната му депресия подкосява физическите му сили и той се принуждава да замине болен, с язви от пустинния пясък, на лечение във Виена. Когато научава, че Монтгомъри е започнал офанзива, той настоява незабавно да отлети обратно за Африка въпреки възраженията на лекарите, но през следващите месеци физически не е в състояние да действа както дотогава. Макар да организира дългото отстъпление така добре, че избягва всеки от опитите на Монтгомъри да обкръжи войските му, той пропилява шансовете да спре противниковите войски, а сигурно и болестта му е причина за неговата грешка в Битката при Марет, дала на Монтгомъри възможност да се насочи към Тунис и по този начин да проправи пътя към окончателното поражение на германците в Африка. Самият Ромел е напуснал Африка през март, повече от месец преди това събитие, за да продължи лечението си. За Хитлер е точно толкова важно да опази престижа на Ромел, колкото и да си осигури неговата служба и в бъдеще.

Случилото се при Аламейн е причина за тенденцията, от една страна да се говори за „легендата Ромел“, а от друга, да се твърди, че неговата репутация е незаслужено преувеличавана. Така става почти винаги, когато късметът изменя на дадена личност. В случая обаче има и по-съществена причина. Преди пристигането на Монтгомъри Ромел се е прочул като герой сред войниците от Осма армия до такава степен, че всяко добро постижение започва

да се оценява в „ромели“. Това неусетно подкопава духа на армията и когато Монтгомъри поема командването, се полагат специални усилия „легендата Ромел“ да се замени с контралегендата „Монти“.

Това пропагандно упражнение има за цел да внуши, че постиженията на германския генерал се преувеличават. Какво е чувствал лично Монтгомъри по този повод обаче става ясно от начина, по който е събирал и подреждал снимки на Ромел до бюрото си; макар на по-късен етап да изразява мнението, че от двамата му противници по-опасният е бил Рундщет. Тук не бива да забравяме, че Монтгомъри никога не се е изправял срещу Ромел в разцвета на силите му и че когато накрая двамата се срещат в битка, Ромел е не само с подкопани от болестта сили, но и тактически осакатен поради огромния недостиг по отношение на числеността на войската и на петролните запаси.

Съществената характеристика в успехите на Ромел е, че са постигнати с неравностойна военна сила и без никаква подкрепа от въздуха. Никой друг генерал, все едно от коя страна на фронта, не е постигал победи при подобни условия, с изключение на ранните британски успехи под ръководството на Арчибалд Уейвъл<sup>1</sup> в сражения срещу италианците. Ясно е, че Ромел допуска грешки, но в битка срещу превъзхождащ те враг всеки пропуск може да доведе до поражение, докато генерал, на чиято страна е огромното предимство на силната армия, е в състояние да прикрие успешно и многобройни провали.

При Ромел по-сериозните недостатъци са плод на склонността му да пренебрегва административния аспект на стратегията и на пренебрежението му към детайлите. Същевременно той не умее да разпределя задълженията – недостатък, който непрекъснато дразни подчинените му офицери. Не само че се опитва да върши всичко сам, но и се опитва да „огрее навсякъде“, тъй че често губи връзка с щаба си и когато се налага да е в непосредствен контакт в случай на необходимост да се вземе важно решение, предпочита да препуска през полесражението. От друга страна, притежава великолепен усет в кой решителен момент да

<sup>1</sup> По-късно Виконт Уейвъл, вицекрал на Индия. – Б.пр.

се появи на определено място, за да даде тласък на някое съдбоносно действие. Освен това създава за предприемчивите си младши офицери такива възможности да докажат способностите си, които останалите генерали, устремени към повишения, дори не си помислят да им предложат. В резултат младите го боготворят. Чувствата им са споделяни и от много от италианските войници, които откриват у него жизненоважен контраст със собствените си сенилни висши офицери, за които сигурността стои на първо място.

Като тактик Ромел се отличава с блестящо и често използване на тактиката на изненада и блъф. При първото си нападение в Африка той изпраща танковете си толкова навътре в пустинята, че много се отклоняват от курса си, но когато достига главната британска позиция, хитроумно прикрива оределите редици, използвайки камиони, които да вдигат гъсти облаци от пясък, като по този начин създава впечатлението, че танковете прииждат от всички посоки. С това постига пробив.

Ромел е не само изключително дързък, той е и изобретателен. Много често в битка използва танковете като примамка, като увелича британските танкове към клопката на противотанковите си оръдия и по този начин сръчно слива отбрана и нападение. С разгръщането на войната тази „Ромелова тактика“ все повече се възприема от всички армии.

Когато напусна Африка, противниците му едва ли не започват да съжаляват – толкова съществено е мястото, което е започнал да заема в живота и във въображението им. Това се дължи отчасти на забележително доброто му отношение към британските военнопленници; свидетелствата на избягалите от плен и завърнали се в частите си военни говорят за стратегия, белязана от рицарство. Още по-силно впечатление правят бързината в маневреността и стряскащата му способност да се появява отново в момент, в който врагът е убеден в поражението му.

Недостатъците му като стратег сериозно подкопават достойнствата на неговата дързост и усет. Качествата му на тактик засенчват недостатъците му. Като командир изключителното съчетание на ръководни качества и вдъхновяваща мотивировка



е съпроводено от неравен темперамент, който бурно се движи между екзалтация и депресия.

През 1944 г. Ромел се появява отново като командващ група армии на брега на Ламанша, чиято задача е да спре англо-американското нахлуване. В тази операция той е подчинен на фелдмаршал Фон Рундшет, главнокомандващ Западния фронт. Те са на различно становище по въпроса как най-добре да се отблъсне инвазията, както и по въпроса къде точно трябва да се очакват вражеските войски. Рундшет настоява на защита в дълбочина, защото разчита на резултатите от мощна контраофанзива в момента, в който нашествениците са навлезли достатъчно навътре в територията. Ромел притежава естествено предразположение към подобен стратегически ход, тъй като го е използвал достатъчно често в Африка, но именно опитът му там го е накарал да промени мнението за практическата стойност на такъв ход при сблъсък с противник, който има въздушно предимство. Той вече се стреми да си осигури път напред, с цел да спре нашествието, преди то да се е превърнало във фактор. Освен това, докато Рундшет е на мнение, че главната офанзива на Съюзниците ще дойде пряко откъм Ламанша в най-тесната му част между Сомма и Кале, Ромел е по-притеснен от възможността вражеските армии да настъпят в Западна Нормандия, между Кан<sup>1</sup> и Шербур. По този въпрос мнението му съвпада с това на Хитлер.

В случая интуицията на Ромел (и на Хитлер) е вярна. Нещо повече, съществуват доказателства, че през последните четири месеца Ромел работи усилено, за да подобри бреговата отбрана в Нормандия, занемарена в сравнение с тази в Па дьо Кале. За късмет на Съюзниците усилията му са подкопани от недостига на ресурси, така че и подводните прегради, и бреговите фортификации далеч не са довършени.

По другия въпрос общото становище на Съюзниците, особено сред генералите, е, че планът на Рундшет да не включва в акцията подкрепления, преди да прецени в какъв момент да на-

---

<sup>1</sup> Навсякъде в книгата става дума за град *Caen* в Нормандия, а не за по-известния *Cannes*, предградие на Ница. – Б.пр.



несе масивен удар, е бил добър, но Ромел го е осуетил, използвайки войските си, за да обгради Съюзниците на територията на техните подстъпи към Нормандия. Това е и твърдото убеждение на повечето от германските генерали, които принадлежат към „кастата“ на Генералния щаб и смятат Ромел за почти такъв аматьор, какъвто е и Хитлер. Те посочват също, че Ромел няма военен опит в оценка на значението на дислокация на войските в голяма дълбочина, сравним с този, който им е дала кампанията в Русия.

Несъмнено планът на Рундшет отговаря в по-голяма степен на основната теория на стратегията. Но като се вземе предвид числеността на съюзническите войски, съчетана с въздушното им предимство и разглеждана на фона на разгърнатите маневри, се поставя под съмнение предположението, че една целенасочена германска контраофанзива би спряла настъпващите армии, вече достатъчно напреднали на френска територия. При подобни обстоятелства единствената реалистична надежда би била осигуряването на достатъчно обширен подстъп, за да позволи струпването на войски от другата страна на Ламанша. Ромел почти напълно ги лишава от тази възможност още през първите няколко дни и окончателният провал на усилията му да ги задържи може да се търси не в негови грешки, а в забавеното прехвърляне на войски от Па дьо Кале. Това на свой ред се дължи на увереността на Върховното командване, че десантът в Нормандия е само прелюдия към по-масов десант между Хавър и Кале. Към това се прибавя и липсата на достатъчно подкрепления на Западния фронт. Рундшет изразява готовност да попълни тази липса, като прехвърли войски от южната част на Франция, но Хитлер не пожелава да реши такава стъпка.

Резултатът е съдбоносен, тъй като освен това Хитлер отказва да разреши и изтегляне от Нормандия точно когато и на Рундшет, и на Ромел става ясно, че вече не са в състояние да задържат настъпващите вражески части. Навременното изтегляне би позволило на германските войски да се окопаят за дълго на Сена и впоследствие да останат още по-дълго по границата с Германия. Хитлер обаче твърди, че общо оттегляне не бива да се допуска,

и отказва на командването на Западния фронт да разрешава по свое усмотрение изтегляне по места, дори на няколко километра, без изричното негово одобрение. В резултат дивизиите са принудени да се държат, докато биват разбити напълно: принуда, която в крайна сметка довежда до оттегляне, далеч по-съществено от предлаганото от Ромел и Рундшет.

Споделеното усещане за безнадеждността на Хитлеровата политика сближава двамата военни както никога преди. В края на юни Хитлер пристига във Франция по тяхна настоятелна молба – през 1944 г. това е единственото му посещение на Западния фронт – и те се срещат с него в Соасон. Той обаче не отстъпва пред твърде скромното им настояване да се изтеглят зад Орн и там да подготвят контраудар на бронираните войски. През следващата седмица напрежението по фронта се засилва. Рундшет вече неприкрито заявява, че борбата е напразна и че на войната трябва да се сложи край. Тъй като подобен изход не му се харесва, Хитлер решава да се опита да смени военачалника и на мястото на Рундшет изпраща един от водещите си генерали на Източния фронт, фелдмаршал Фон Клауге.

Важно е, че Хитлер пренебрегва старшинството на Ромел, макар че не го сменя от поста му. На Хитлер никак не му е харесало поведението на Ромел в Соасон. Ромел обаче още по-малко харесва поведението на Хитлер и многократно отбелязва пред подчинените си командири, че в момента единствената надежда за Германия е Хитлер да бъде отстранен колкото е възможно по-бързо, след което да се направи опит за мирни преговори. Сигурно е, че той най-малкото е знаел за заговора, кулминирал в покушението срещу Хитлер на 20 юли.

Три дни преди това, когато Ромел шофира по шосето в района на фронта, нисколетящи самолети атакуват автомобила му, който се преобръща. Ромел излита и счупва черепа си. Селото, в което става произшествието, носи твърде подходящо име: Сент Фьой дьо Монгомери.

Откарват Ромел в болница в Париж; после той се възстановява в дома си в Улм. До това време Гестапо вече е разследвало заговора срещу Хитлер. Двама генерали посещават Ромел в дома

му и го извеждат с кола. По време на пътуването му предават заръквата на Хитлер да избере между две възможности: да глътне отрова или да дойде в Берлин на разпит. Ромел избира отровата. Официалното съобщение гласи, че е починал вследствие на катастрофата. Организирано му е държавно погребение.

Така приключва кариерата на войник, който въпреки грешките и във възгледите си за висшата стратегия, и в административните детайли, показва гениални тактически заложби, съчетани с динамична изпълнителска дарба, притежава усет за жизненоважното, усеща кой момент е решаващ, докарва до отчаяние колегите си в Генералния щаб, но е боготворен от войниците на фронта.